

Asiantuntijalausunto: HE 4/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain muuttamisesta
<https://www.eduskunta.fi/valtiopaivaasiakirjat/HE+4/2020>

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry on tyytyväinen, että hallituksen esitykseen on lisätty useita Talentian luonnokseen esittämiä muutoksia. Ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukeminen ja palvelut ovat sosiaalihuollon palveluja. Vanhuus ei ole sairaus, eikä vanhuutta tarvitse hoitaa, vaan palveluissa tulee erityisesti huomioida iäkkäiden henkilöiden sosiaalinen hyvinvointi, turvallisuus ja osallisuus, jotka on lakiesityksessä nostettu esille.

Talentian näkemyksen mukaan toimintayksiköiden johdossa tulee olla sosiaalihuollon laillistettuja ammattihenkilöitä, jotta asiakkaat saavat heidän tarpeiden mukaisia laaja-alaisia yksilöllisiä palveluja sekä sosiaalihuollon prosessit ja lainsäädännön mukainen toiminta turvataan. Sosiaalialan asiantuntija johtaa parhaalla mahdollisella tavalla muutosprosessia, jossa siirrytään pois hoitokeskeisestä ja laitospainoisesta toimintakulttuurista kohti lakiesityksen mukaista yhteisöllistä, osallistavaa, asiakkaan voimavaroja ja kokonaisvaltaista hyvinvointia tukevaa, moniammatillista ja monitoimijasta verkostoitunutta toimintakulttuuria.

Sosiaalihuoltolain mukaista omavalvontaa on kehitettävä arjessa toimivaksi kehittämisen välineeksi tukemaan asiakasturvallisuuden toteutumista ja varmistamaan laadukkaat palvelut kaikissa toimintayksiköissä.

Henkilöstömitoitus ja henkilöstön saatavuus

Henkilöstömitoitus on ollut paljon esillä julkisuudessa ja silloin käytetään yleisesti sanaa hoitajamitoitus ja keskustelu painottuu lähihoitajien saatavuuteen. Käytettäviin sanoihin on hyvä kiinnittää huomiota jatkossa, jotta lakiesitykseen kirjattu moniammatillisuus tulee huomioitua myös yleisessä keskustelussa. Henkilöstömitoituksen toteuttamisessa kyse ei ole vain lähihoitajien saatavuudesta, vaan moniammatillisesta henkilöstörakenteesta ja kaikkien ammattihenkilöiden saatavuudesta. Henkilöstön saatavuus vaihtelee ammattiryhmittäin ja alueittain, joten ikääntyneiden palveluiden henkilöstön kokonaisvaltainen alueellinen suunnittelu on tärkeitä myös henkilöstön saatavuuden näkökulmasta. Näin voidaan ennakoida tulevaa sote-alan ammattihenkilöiden tarvetta.

Henkilöstön saatavuuden turvaamiseksi koulutusten määrän lisääminen ei yksin riitä. Toimintayksikössä on johdettava ja tuettava jatkuvaa toiminnan ja osaamisen kehittämistä. Lisäksi tarvitaan pitkäjänteistä psykososiaalisen työhyvinvoinnin ja työturvallisuuden johtamista ja kehittämistä yhteistyössä henkilöstön ja henkilöstön edustajien kanssa. Henkilöstön on voitava työskennellä ammatillisesti ja eettisesti kestäväällä tavalla asiakkaiden tarpeisiin vastaten.

Henkilöstörakenne

Vuonna 2019 Valvira on toteuttanut laajaa valvontaa ikäihmisten palveluissa. Valvonnassa on kiinnitetty huomiota muun muassa toimintayksiköiden henkilöstön rakenteeseen sekä sosiaalihuollon osaamiseen.

Lakiesityksessä on lueteltu kiitettävästi välittömään asiakastyöhön osallistuvat ammattiryhmät. Laadun ja asiakasturvallisuuden kannalta kaikista oleellisinta on oikea henkilöstörakenne, jotta erilaisiin yksilöllisiin tarpeisiin voidaan vastata mahdollisimman hyvin. Lakiesityksen kirjaukset joustavasta ja aidosti asiakaslähtöisestä toiminnasta, jossa työprosessit ja työnjaon ennakointi ja suunnittelu on nostettu esille, ovat Talentian näkemyksen mukaan tärkeitä. Henkilöstörakenteessa tulee olla riittävä sosiaalihuollon ammattihenkilöiden osuus, jotta myös sosiaalinen hyvinvointi, asiakasturvallisuus ja osallisuus voidaan varmistaa jokaisena päivänä eri vuorokauden aikoina tarkoituksenmukaisella tavalla.

Lisäksi lain toimeenpanossa on huomioitava sosiaalihuollon laillistettujen ammattihenkilöiden tekemä työ osana kokonaisvaltaista palvelutarpeen arviointia ja palvelusuunnitelmien laatimista, tarkistamista ja päätöksentekoa sekä omaisten ja eri toimijoiden välistä yhteistyötä kehitettäessä. Sosiaalihuollon laillistettujen ammattihenkilöiden työpanos turvaa erityisesti asiakkaiden sosiaalista ja psyykkistä turvallisuutta ja on siksi olennainen osa asiakasturvallisuuden kokonaisuutta. Rakenteellisen sosiaalityön keinoja tulee hyödyntää nykyistä paremmin iäkkäiden henkilöiden palveluiden arvioinnissa ja kehittämisessä.

Palvelutarpeiden arviointi ja seurantamittaristo

Palvelutarpeiden kokonaisvaltainen selvittäminen on ensiarvoisen tärkeää. RAI-arviointijärjestelmä on hyvä tapa arvioida asiakkaan palvelutarvetta ja toimintakykyä sekä hyödyntää arviointitieto hoito-, kuntoutus- ja palvelusuunnitelman laatimiseen. RAI-arviointiväline vahvistaa hyvän tietopohjan rakentamista niin kansallisella kuin palvelun järjestäjän ja toimintayksikön tasolla. Tämä edellyttää, että tietojärjestelmät ja tietojärjestelmien välinen yhteistyö ja tiedonsiirto toimivat.

RAI-arviointimittaristo ei kuitenkaan ole sovellettavissa kaikissa tilanteissa kaikkien ikääntyneiden henkilöiden arviointiin, joten RAI-arvioinnin lisäksi tarvitaan myös asiantuntijan tekemää kokonaisvaltaiseen harkintaan perustuvaa arviointia, jotta palvelut saadaan järjestettyä iäkkään henkilön kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaavan palvelutarpeen mukaisesti.

Lain toimeenpanon edellytykset

Talentia pohtii, onko riittävä rahoitus turvattu hallituksen esityksessä esitettyihin hyviin toimintakulttuurin muutoksiin? Myös RAI-tietojärjestelmän käyttöönotto aiheuttaa kustannuksia. Muutosten toteutuminen edellyttää henkilöstön koulutusta. Työnantajan vastuu korostuu muutosprosessin toteuttamisessa. Tähän tarvitaan valtakunnallista ohjeistusta.

Lisätietoja:

Marjo Varsa, työelämäasioiden päällikkö, p. 044 0789569, marjo.varsa@talentia.fi
Jaana Manssila, erityisasiantuntija p. 045 78813880, jaana.manssila@talentia.fi